

доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Державний біотехнологічний університет (61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, e-mail: witmak.ua@gmail.com).

ЗАБОЛОТНИЙ Денис Сергійович – аспірант другого року навчання кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Державний біотехнологічний університет (61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44, e-mail: den.zabolotnyi@gmail.com).

МАКОНОН Vitaliy – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Finance, Banking, and Insurance, State Biotechnology University (61002, Khvarkiv, 44 Alchevskikh Str., e-mail: witmak.ua@gmail.com).

ZABOLOITNYI Denys – Postgraduate Student of the Second Year of Study of the Department of Finance, Banking and Insurance State Biotechnology University (61002, Khvarkiv, 44 Alchevskikh Str., e-mail: den.zabolotnyi@gmail.com).

УДК 330.341.1:005.21:338.2

DOI: 10.37128/2411-4413-2025-1-8

**ІНСТИТУЦІЙНІ
СТРАТЕГІЇ
РОЗВИТКУ
ІННОВАЦІЙ ЯК
ІНСТРУМЕНТИ
СТАЛОГО
ЕКОНОМІЧНОГО
ЗРОСТАННЯ**

ТОМАШУК І.В.,
*доктор філософії з економіки, доцент
кафедри економіки та підприємницької діяльності*

ГЕРМАНЮК Н.В.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри аграрного менеджменту та маркетингу*

КОВАЛЬ Н.І.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри аграрного менеджменту та маркетингу,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті всебічно досліджено інституційні стратегії розвитку інновацій як фундаментального чинника підвищення ефективності сучасної економіки та її адаптації до умов глобальної конкуренції, цифровізації, а також екологічних трансформацій. Розкрито концептуальні засади інституціоналізації інноваційної діяльності, зокрема, через удосконалення законодавчого поля, розвиток інноваційної інфраструктури, механізмів державного регулювання та підтримки науково-дослідних ініціатив. Визначено основні інституційні бар'єри, що стримують розвиток інноваційної активності, запропоновано комплекс заходів для їхнього подолання, зокрема формування кластерів, розвиток державно-приватного партнерства, активізацію освітніх і просвітницьких програм. Проаналізовано основні напрямки участі приватних інституцій у підтримці інновацій. На основі системного підходу обґрунтовано доцільність упровадження цілісної інституційної стратегії, яка поєднує економічні, правові, організаційні й інформаційні інструменти. Такий підхід дозволяє забезпечити не лише технологічне оновлення економіки, а й підвищити її стійкість, інклюзивність і здатність до довгострокового зростання в умовах нестабільності й невизначеності. Представлено основні інструменти оцінювання ефективності проєктів

державно-приватного партнерства в регіональній інфраструктурі, зокрема фінансові, соціально-економічні, екологічні й управлінські показники, які дозволяють комплексно оцінити доцільність, результативність і сталість реалізації таких проєктів. Узагальнено основні перспективні напрямки вдосконалення інституційних стратегій розвитку інновацій, зосередившись на сучасних підходах до зміцнення інноваційної екосистеми. Вказано, що ключовими складниками інституційних стратегій є регуляторні механізми, розвиток інноваційної інфраструктури, фінансова підтримка, підвищення людського капіталу й координація взаємодії між державою, бізнесом і наукою. Зроблено висновки про те, що формування комплексної, інклюзивної та прозорої інституційної системи є необхідною умовою сталого інноваційного розвитку й забезпечення високого рівня добробуту суспільства.

Ключові слова: інноваційний розвиток, інституційні стратегії, економічна модернізація, інноваційна політика, технологічні трансформації, державне регулювання, конкурентоспроможність економіки.

Табл.: 6. Рис.: 2. Літ.: 15.

INSTITUTIONAL STRATEGIES FOR INNOVATION DEVELOPMENT AS INSTRUMENTS OF SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH

TOMASHUK Inna,
*Doctor of Philosophy in Economics, Associate Professor
of the Department of Economics and Entrepreneurship*

HERMANYUK Natalia,
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Agrarian Management and Marketing*

KOVAL Natalia,
*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Agrarian Management and Marketing,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article comprehensively explores institutional strategies for the development of innovation as a fundamental factor in increasing the efficiency of the modern economy and its adaptation to the conditions of global competition, digitalization and environmental transformations. It is indicated that the institutions are formalized and informal rules, norms, structures and mechanisms that regulate the behavior of economic agents, determine the framework of interaction in society and form the basis for the functioning of economic systems. Institutions include state bodies, legal norms, financial institutions, educational and scientific institutions, as well as traditions, customs, social practices, etc. The conceptual principles of the institutionalization of innovation activity are revealed, in particular through improving the legislative field, developing innovation infrastructure, mechanisms of state regulation and supporting scientific and research initiatives. The main institutional barriers that hinder the development of innovative activity are identified, and a set of measures to overcome them is proposed, including the formation of clusters, the development of public-private partnerships, and the activation of educational and awareness-raising programs. The main areas of participation of private institutions in supporting innovations are analyzed. Based on a systemic approach, the feasibility of implementing a holistic institutional strategy that combines economic, legal,

organizational and informational tools is substantiated. Such an approach allows not only to ensure technological renewal of the economy, but also to increase its stability, inclusiveness and ability to long-term growth in conditions of instability and uncertainty. The main promising areas for improving institutional strategies for the development of innovations are summarized, focusing on modern approaches to strengthening the innovation ecosystem. The conclusions are drawn that the formation of a comprehensive, inclusive and transparent institutional system is a prerequisite for sustainable innovative development and ensuring a high level of welfare of the society.

Key words: innovative development, institutional strategies, economic modernization, innovation policy, technological transformations, state regulation, economic competitiveness.

Tabl.: 6. Fig.: 2. Ref.: 15.

Постановка проблеми. У сучасних умовах стрімкої цифровізації, глобальної конкуренції та постійних структурних змін економіка потребує ефективного механізму генерації та впровадження інновацій. Водночас, попри наявність науково-технічного потенціалу, у багатьох країнах, зокрема й в Україні, спостерігається низький рівень інноваційної активності, що зумовлено слабкістю інституційної бази, фрагментарністю стратегічних підходів, нестачею довгострокових стимулів і недостатньою взаємодією між ключовими стейкхолдерами інноваційного процесу.

Проблема полягає в тому, що наявні інституційні механізми нерідко не відповідають викликам сучасної економіки, гальмуючи розвиток високотехнологічних секторів, трансфер знань і комерціалізацію наукових розробок. У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність переосмислення й оновлення інституційних стратегій розвитку інновацій з урахуванням міжнародного досвіду, сучасних тенденцій трансформації економічної політики й потреб сталого зростання. Дослідження саме інституційних стратегій як системоутворювального компонента інноваційного розвитку є актуальним і спрямоване на пошук дієвих рішень щодо формування ефективної моделі інноваційного поступу в умовах сучасної економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам інноваційної діяльності в сучасній економіці присвячено значну кількість праць провідних науковців, політиків, соціологів, практиків господарської діяльності, зокрема: С.В. Бреус, О.В. Дудник [1] акцентують увагу на значенні інновацій у формуванні стратегій розвитку підприємств агропромислового комплексу. О.Д. Витвицька, О.Б. Сливінська [2] розглядають інституційно-інноваційні зрушення як ключовий фактор трансформації економіки в умовах глобалізації, наголошуючи на потребі адаптації національної інноваційної системи до глобальних викликів і ролі інституційних реформ у формуванні сприятливого інноваційного клімату. І.В. Гончарук й ін. [3] пропонують стратегічну модель розвитку аграрного підприємства на базі інноваційного менеджменту, вказуючи на необхідність інституційного супроводу у вигляді стимулюючої державної політики, консультаційної підтримки й доступу до ринку інновацій. В.І. Кифяк [5] презентує модель реалізації стратегій інноваційного сталого розвитку бізнесу, де визначальну роль відіграють інститути інноваційної інфраструктури – бізнес-інкубатори, технопарки, венчурні фонди, що мають забезпечити перехід до економіки знань. М.М. Панченко [8] систематизує напрями державного стимулювання інноваційного потенціалу економіки, вказуючи на необхідність поєднання адміністративних, фінансових й

інституційних важелів для активізації інноваційного середовища. Н.Б. Мігай, В.В. Тарасюк [6] доповнюють цей підхід через концепцію формування ефективної інноваційної політики, що повинна ґрунтуватися на комплексному аналізі ризиків, синергії інституцій та гнучкому стратегічному плануванні. О.В. Повстин, З.Г. Гонтар [9] підкреслюють важливість інноваційної стратегії управління, яка враховує інституційний контекст організації, зокрема адаптацію до динамічних змін у середовищі й взаємодію із зовнішніми партнерами. Аналіз публікацій показує, що інституційні стратегії розвитку інновацій повинні бути інтегрованими у національні політики сталого розвитку; забезпечувати міжсекторну взаємодію (державні, приватні, наукові інституції); орієнтуватися на адаптацію до глобальних трендів і регіональну специфіку.

Усупереч значним напрацюванням у цьому напрямку, питання впровадження інституційних стратегій розвитку інновацій у період глобалізаційних змін потребують глибших дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і практичних підходів до формування інституційних стратегій розвитку інновацій у сучасній економіці, з урахуванням глобальних викликів, національних особливостей та необхідності забезпечення сталого економічного зростання за допомогою активізації інноваційної діяльності на всіх рівнях господарювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інституційні стратегії розвитку інновацій відіграють вирішальну роль у формуванні сталого й конкурентоспроможного економічного середовища, оскільки саме інституції створюють правила гри, визначають напрями інноваційної політики й забезпечують її реалізацію. У сучасній економіці, де темпи змін і рівень технологічної складності зростають, наявність цілісних, ефективних й адаптивних інституційних стратегій стає критично важливою умовою для успішного інноваційного розвитку. Табл. 1 відображає ключові аспекти інституційних стратегій розвитку інновацій, які виступають фундаментом для формування ефективного інноваційного середовища.

Таблиця 1

Основні складники інституційної політики у сфері інноваційного розвитку

№ з/п	Аспект важливості	Змістове узагальнення стратегічно важливих напрямів
1	Системне управління інноваційними процесами	Забезпечення узгодженості дій держави, бізнесу, науки й освіти для формування єдиного бачення і координації зусиль
2	Зменшення невизначеності й рівня ризиків	Створення стабільних інституцій і чітких стратегічних орієнтирів, що знижують ризики для інвесторів і стимулюють вкладення
3	Підвищення ефективності ресурсного використання	Спрямування фінансових, кадрових й інформаційних ресурсів на пріоритетні напрями інновацій, уникнення розпорошення
4	Створення сприятливого інноваційного клімату	Розвинене інституційне середовище (інфраструктура, податкові стимули, правовий захист) стимулює підприємництво й науку
5	Підвищення національної та регіональної конкурентоспроможності	Швидша інтеграція у глобальні інноваційні ланцюги, залучення іноземних інвестицій та розширення експорту технологій
6	Підтримка соціально-економічного розвитку	Сприяння створенню робочих місць, розвитку людського капіталу, зменшенню нерівностей і забезпеченню інклюзивного зростання

Джерело: [1; 2, с. 81-85]

Дійсно, інституційні стратегії розвитку інновацій – це не просто набір адміністративних або політичних рішень, а концептуальне підґрунтя для формування знаннєвої економіки, що здатна відповідати на виклики ХХІ століття.

Зокрема інституції у сучасній економіці відіграють ключову роль, оскільки формують правила гри, забезпечують стабільність, довіру й передбачуваність ринкових процесів. Інституції – це формалізовані й неформальні правила, норми, структури й механізми, які регулюють поведінку економічних агентів, визначають межі взаємодії у суспільстві й формують основу для функціонування економічних систем. Інституції є складниками інституційного середовища, до якого належать державні органи, правові норми, фінансові установи, освітні й наукові заклади, а також традиції, звичаї, соціальні практики тощо.

У контексті інноваційного розвитку інститути й інституції відіграють ключову роль, оскільки вони створюють середовище, у якому зароджуються, розвиваються та впроваджуються нові ідеї, технології та бізнес-моделі. Саме інституційна якість, тобто стабільність, прозорість, ефективність й адаптивність інституцій, значно визначає рівень інноваційної активності в країні.

Основними функціями інституцій у розвитку інновацій є:

- *нормативна*, яка передбачає встановлення правил, що стимулюють або стримують інноваційну діяльність (наприклад, законодавство про інтелектуальну власність, податкові пільги для інноваторів);
- *регуляторна* – забезпечує формування політик і стратегій, що визначають пріоритети інноваційного розвитку;
- *фінансова* – регламентує створення умов для доступу до ресурсів, зокрема через державні й приватні фонди підтримки інновацій;
- *інфраструктурна* – здійснює забезпечення функціонування освітніх, наукових, технопаркових, кластерних й інших структур, що сприяють генерації знань і трансферу технологій;
- *координаційна*, яка впливає на забезпечення ефективної взаємодії між наукою, бізнесом, владою та громадянським суспільством (т.зв. модель «трикутника знань» або «потрійної спіралі») [1; 2, с. 82–84].

Так, ефективні інституції є необхідною передумовою для формування інноваційної економіки, сприяють зниженню трансакційних витрат, підвищенню довіри й стабільності, активізують інвестиції у науку й технології, а також забезпечують системний розвиток суспільства на основі знань. Табл. 2 подає узагальнені характеристики інституційних стратегій розвитку інновацій, що дозволяє адаптувати інноваційну політику до конкретних умов розвитку економіки.

Ця класифікація дає змогу системно підходити до формування інституційного середовища для інновацій та обирати ефективні стратегії з урахуванням національних і регіональних особливостей.

Інституційні стратегії стимулювання інноваційного розвитку

Інституційні стратегії	Розкриття сутності й значущості	Основна мета	Ключові інструменти
Регуляторна стратегія	Спрямована на створення та вдосконалення нормативно-правового середовища	Формування сприятливих правових умов для інновацій	Закони, нормативні акти, податкові стимули, стандарти, захист прав інтелектуальної власності
Інфраструктурна стратегія	Орієнтована на розбудову матеріальної та організаційної бази інноваційної системи	Забезпечення функціонування інноваційного середовища	Технопарки, інкубатори, наукові центри, цифрова інфраструктура
Фінансово-інвестиційна стратегія	Визначає механізми фінансування інноваційної діяльності	Підтримка інноваційних проєктів і підприємств	Гранти, державні програми, венчурне фінансування, державно-приватне партнерство
Освітньо-кадрова стратегія	Зосереджена на підвищенні людського капіталу й інноваційної культури	Формування інноваційного мислення та компетентностей	Освітні програми, науково-дослідні платформи, підготовка кадрів, академічна мобільність
Комунікаційна стратегія	Створює механізми ефективної взаємодії між учасниками інноваційного процесу	Налагодження співпраці в системі «наука – бізнес – влада»	Кластери, платформи співпраці, мережеві структури, форуми, конференції
Регіональна стратегія	Враховує специфіку територіального розвитку та локальні потреби	Стимулювання інновацій у межах конкретних регіонів	Регіональні інноваційні програми, локальні стимули, спеціальні економічні зони
Міжнародна стратегія	Орієнтована на інтеграцію у глобальні інноваційні системи	Посилення конкурентоспроможності через міжнародну кооперацію	Участь у міжнародних програмах (Horizon Europe тощо), трансфер технологій, іноземні інвестиції

Джерело: [10; 14, с. 73–78]

Розвиток і підтримка інновацій в Україні регламентується низкою нормативно-правових актів, зокрема, Законом України «Про інноваційну діяльність» № 40 IV від 04.07.2002, який визначає правові основи інноваційної діяльності: поняття інновацій, механізми державної підтримки, реєстрацію інноваційних проєктів й інше [4].

На прикладі ФГ «Ірина-О.Т.», проаналізувавши його фінансово-господарську діяльність за 2024 рік, пропонуємо розглянути показники, які дозволяють оцінити ефективність інноваційних стратегій аграрного підприємства, зокрема [12; 15; 16]:

1) *індекс інноваційної результативності (IP)* – демонструє, наскільки інвестиції в інновації є рентабельними й ефективними:

$$IP = \frac{П_{інв} - П_{баз}}{I_{інв}} \times 100\% = \frac{759000 - 506000}{200000} \times 100\% = 126,5\% \quad (1),$$

де $П_{інв}$ – прибуток підприємства після впровадження інновацій,

$П_{баз}$ – прибуток до впровадження інновацій,

$I_{інв}$ – обсяг інвестицій в інновації;

2) *коефіцієнт інноваційної активності (KIA)* – визначає частку інноваційних проєктів у загальній діяльності підприємства, що дозволяє оцінити рівень його інноваційної спрямованості:

$$KIA = \frac{\text{Кількість інноваційних проєктів}}{\text{Загальна кількість проєктів}} = \frac{4}{11} = 0,3636 \quad (2);$$

3) *індекс впровадження інновацій (ІВІ)* – дає уявлення про те, наскільки аграрне підприємство реалізовує заплановану інноваційну стратегію:

$$ІВІ = \frac{\text{Впроваджені інновації}}{\text{Заплановані інновації}} \times 100\% = \frac{3}{8} \times 100\% = 37,50\% \quad (3);$$

4) *економічний ефект від інновацій (ЕЕІ)* – показує чистий додатковий дохід від реалізації інноваційної стратегії:

$$ЕЕІ = (D_{інв} - D_{баз}) - I_{інв} = (2481000 - 2032000) - 200000 = 249000 \text{ грн}, \quad (4)$$

де $D_{інв}$ – дохід після впровадження інновацій,

$D_{баз}$ – дохід до інновацій,

$I_{інв}$ – витрати на інновації;

5) *індекс продуктивності інновацій (ІПІ)* – дає змогу оцінити, скільки приросту продуктивності припадає на кожну реалізовану інновацію:

$$ІПІ = \frac{\text{Зростання продуктивності}}{\text{Кількість інновацій}} = \frac{18}{3} = 6\%. \quad (5).$$

На жаль, нині існує низка проблем, які мають негативний вплив на інноваційну діяльність в Україні. Основні інституційні бар'єри, що стримують розвиток інноваційної активності, мають недостатню законодавчу підтримку й непрозорість регуляторних процедур, що створює високий рівень бюрократії та правову невизначеність для інноваторів; обмежений доступ до фінансування, особливо для стартапів і малих підприємств; слабку інноваційну інфраструктуру й недостатню координацію між державними органами, науковими установами й бізнесом; низький рівень кваліфікації кадрів і відсутність ефективних програм підготовки; а також недостатню культуру підтримки інновацій і страх перед ризиками, що знижує мотивацію до інноваційної діяльності.

Рис. 1 ілюструє динаміку позицій України в Глобальному індексі інновацій у 2018–2024 роках, яка свідчить про повільне зростання інноваційного потенціалу країни, хоча порівнюючи з розвиненими країнами місце в рейтингу, на жаль, погіршується.

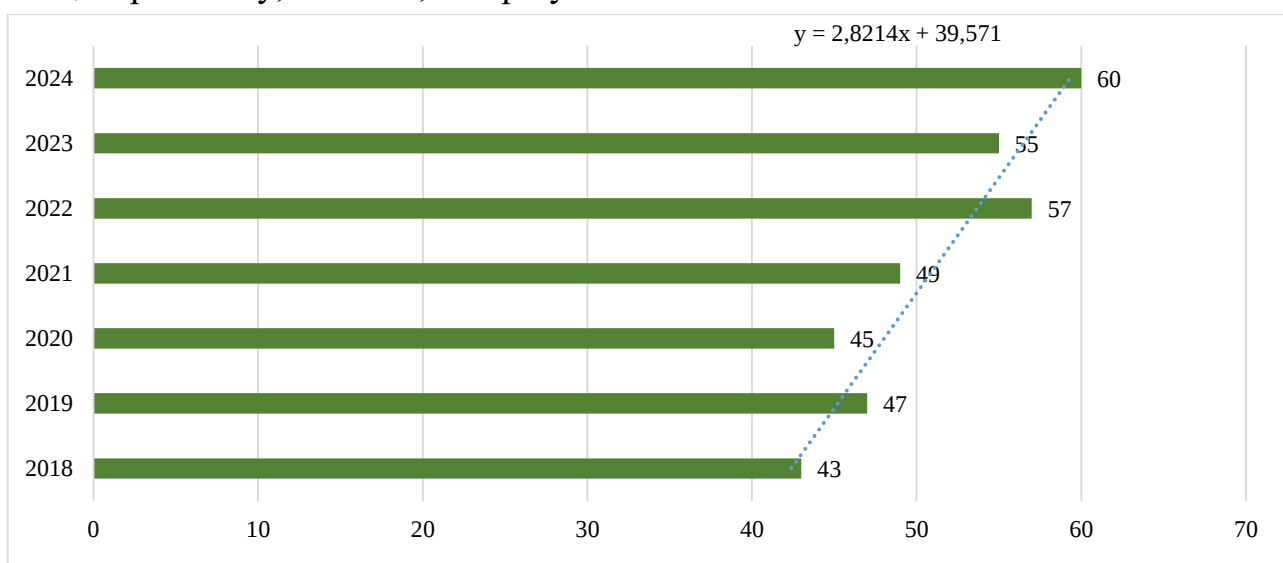

Рис. 1. Рейтинг України у Глобальному індексі інновацій, 2018–2024 рр.

Джерело: [13]

Попри складні економічні умови й зовнішні виклики, Україні вдається зберігати місце серед перших 50 країн, що зумовлено розвитком людського капіталу, освіти, ІТ-сектору й активністю у сфері наукових публікацій. Водночас темпи просування України у вищевказаному рейтингу залишаються стриманими через обмежене фінансування, слабку інноваційну інфраструктуру й недостатню комерціалізацію розробок.

Приватні інституції в Україні суттєво впливають на розвиток інноваційної діяльності, створюючи екосистеми підтримки стартапів, венчурного фінансування, бізнес-інкубатори й навчальні програми (табл. 3).

Таблиця 3

Основні напрямки участі приватних інституцій у підтримці інновацій

№ з/п	Напрямок участі	Змістовна характеристика ключових векторів
1	Фінансування інноваційної діяльності	Приватні фонди, венчурні компанії, бізнес-ангели й корпоративні інвестори забезпечують капіталом стартапи, наукові розробки, а також технологічні підприємства на ранніх і ризикових етапах, де державне фінансування обмежене або недоступне
2	Комерціалізація наукових розробок	Приватні компанії виступають містком між наукою та ринком, інвестуючи в перетворення дослідницьких ідей на продукти, послуги або технології з ринковим потенціалом
3	Інституційна підтримка через інноваційну інфраструктуру	Приватний сектор створює та підтримує бізнес-інкубатори, акселератори, технологічні хаби, інноваційні кластери, забезпечуючи стартапам доступ до менторства, мереж, офісів, лабораторій і консалтингу
4	Корпоративні інновації та відкриті платформи	Великі компанії впроваджують внутрішні програми R&D, залучають зовнішні ідеї через відкриті інновації, хакатони, конкурси й партнерства з молодими інноваторами
5	Освітня та кадрова підтримка	Приватні інституції сприяють підготовці кадрів для інноваційного сектору через освітні програми, стажування, корпоративні університети, розвиток цифрових і підприємницьких навичок
6	Формування інноваційної культури	Через медіа, соціальні проекти, спільноти й публічні заходи (форми, виставки, презентації) популяризують інноваційне мислення, підтримують стартап-культуру, а також мотивують молодь до участі в науці й підприємництві
7	Міжнародна інтеграція та трансфер технологій	Приватні компанії налагоджують міжнародну співпрацю, ліцензують технології, відкривають філії за кордоном, розширюючи глобальну присутність національних інновацій

Джерело: [7, с. 34–35; 8; 9; 11]

Приватні інституції – це організації недержавної форми власності, які відіграють ключову роль у стимулюванні, фінансуванні, комерціалізації та масштабуванні інновацій у сучасній економіці. Їхня діяльність доповнює функції держави й академічного сектору, створюючи динамічне, підприємницьке інноваційне середовище.

Роль приватних інституцій у підтримці інновацій – стратегічно важлива. Вони забезпечують гнучкість, швидкість адаптації, практичну орієнтованість і підприємницький підхід, які є критичними для динамічного розвитку інноваційної економіки. Ефективна взаємодія між державними й приватними інституціями – запорука сталого й інклюзивного інноваційного зростання.

Співпраця між державним і приватним секторами є ключовим чинником розвитку інноваційної економіки, оскільки об'єднує ресурси, знання та

компетенції для ефективного створення, упровадження та масштабування інноваційних рішень. Підхід, що взаємодоповнює, дозволяє максимально використовувати потенціал обох секторів, долаючи інституційні, фінансові й організаційні бар'єри.

Основними формами співпраці між державним і приватним секторами є:

1) *державно-приватне партнерство (далі – ДПП)* – механізм, який об'єднує зусилля держави й бізнесу для реалізації інноваційних проєктів, зокрема у сферах наукових досліджень, інфраструктури, технологічного розвитку й комерціалізації;

2) *фінансова підтримка та інвестиції*, де держава створює стимули у вигляді грантів, податкових пільг, субсидій та програм співфінансування, які приватний сектор використовує для розвитку R&D, стартапів і високотехнологічних підприємств;

3) *створення інноваційної інфраструктури* – спільна робота над розвитком технопарків, інкубаторів, центрів трансферу технологій та кластерів, що забезпечує доступ до ресурсів і сервісів для інноваторів;

4) *обмін знаннями та кадрами* – організація спільних науково-дослідних проєктів, програм підвищення кваліфікації, стажувань і обмінів між університетами, науковими установами й бізнесом;

5) *регуляторна підтримка*, де влада формує прозоре й передбачуване законодавче поле, що стимулює інноваційну активність, захищає інтелектуальну власність і сприяє залученню інвестицій;

6) *платформи для діалогу і координації* передбачають створення консультативних рад, робочих груп, кластерних асоціацій та інших майданчиків, які дозволяють узгоджувати інтереси й формувати спільні стратегії [7, с. 34–35].

Перевагами співпраці між державним і приватним секторами є:

- поєднання фінансових, людських та технологічних ресурсів;
- підвищення ефективності використання державних коштів;
- прискорення процесу комерціалізації наукових розробок;
- формування сприятливого інноваційного клімату;
- зниження ризиків для приватних інвесторів [5].

Ефективна співпраця державного й приватного секторів є необхідною передумовою для створення інноваційної екосистеми, здатної забезпечити стійкий економічний розвиток, конкурентоспроможність національної економіки та інтеграцію у світові технологічні тренди.

Для активізації інноваційного розвитку в економіці застосовуються різноманітні інструменти, які сприяють підтримці науково-дослідних робіт, упровадженню нових технологій і створенню сприятливого інноваційного середовища. Ці інструменти можна поділити на фінансові, правові, організаційні й інформаційні (табл. 4).

Комплексне використання різних інструментів стимулювання інноваційної діяльності дозволяє створити ефективне інноваційне середовище, підвищити конкурентоспроможність економіки й забезпечити сталий розвиток у довгостроковій перспективі.

Таблиця 4

Основні інструменти стимулювання інноваційної діяльності

№ з/п	Категорія інструментів	Інструменти	Комплексний огляд стратегічно важливих напрямків
1	Фінансові інструменти	- Гранти й субсидії - Податкові пільги - Венчурне фінансування - Кредитні програми з пільговими умовами	Цільова підтримка, зниження податків, інвестиції у ризикові проекти, доступні кредити для інновацій
2	Правові інструменти	- Захист інтелектуальної власності - Регулювання ринку інновацій	Патенти, авторські права, торгові марки; створення прозорих правил для стимулювання конкуренції та інвестицій
3	Організаційні інструменти	- Створення інфраструктури (технопарки, інкубатори) - Державно-приватне партнерство - Інноваційні кластери і мережі	Розвиток інфраструктури, співпраця влади й бізнесу, об'єднання учасників інноваційного процесу
4	Інформаційні інструменти	- Інформаційно-консультаційна підтримка - Просвітницькі кампанії та освітні програми - Платформи для обміну знаннями	Допомога в проєктах, формування інноваційної культури, обмін досвідом через конференції та онлайн-ресурси
5	Міжнародні інструменти	- Участь у міжнародних програмах і грантах - Технічна допомога й трансфер технологій	Залучення до глобальних програм, обмін кращими практиками й технологіями на міжнародному рівні

Джерело: сформовано на основі [11]

Державно-приватне партнерство (ДПП) – партнерський формат взаємодії влади й бізнесу для об'єднання ресурсів, знань і компетенцій державного й приватного секторів із метою стимулювання інноваційної діяльності. Існує кілька моделей ДПП, які відрізняються за рівнем участі сторін, розподілом ризиків і відповідальністю (табл. 5).

Таблиця 5

Приклади моделей державно-приватного партнерства (ДПП)

№ з/п	Модель ДПП	Аналітичне висвітлення пріоритетних напрямів	Основні особливості	Приклади застосування
1	Концесійна модель	Приватний партнер бере на себе відповідальність за фінансування, будівництво, експлуатацію об'єктів інноваційної інфраструктури	Довгострокові контракти, приватне фінансування, передача ризиків	Технопарки, інноваційні кластери, інкубатори
2	Модель спільних інвестицій	Держава й приватний сектор інвестують спільно в інноваційні проєкти або підприємства	Розподіл витрат і прибутків, співправління проєктом	Спільні науково-дослідні центри, R&D-проєкти
3	Модель державно-приватного консорціуму	Об'єднання кількох приватних і державних організацій для реалізації масштабних інноваційних ініціатив	Координація дій, обмін знаннями, спільна відповідальність	Національні інноваційні платформи, кластери
4	Контрактна модель	Держава замовляє інноваційні послуги або продукти приватним компаніям на умовах договору	Приватний сектор виконує конкретні завдання, держава контролює результат	Розробка IT-рішень, упровадження цифрових платформ
5	Модель аутсорсингу	Передача державних функцій або частини інноваційної діяльності приватним компаніям	Зниження витрат, підвищення ефективності, ризики на приватному секторі	Управління інноваційною інфраструктурою

Джерело: [7, с. 37]

Обрання конкретної моделі державно-приватного партнерства залежить від особливостей інноваційного проєкту, наявних ресурсів і стратегічних цілей

сторін. Ефективне впровадження ДПП дозволяє оптимізувати використання фінансових і людських ресурсів, прискорити комерціалізацію інновацій та підвищити конкурентоспроможність економіки.

Рис. 2 демонструє основні інструменти оцінювання ефективності проєктів державно-приватного партнерства в регіональній інфраструктурі, зокрема фінансові, соціально-економічні, екологічні й управлінські показники, які дозволяють комплексно оцінити доцільність, результативність і сталість реалізації таких проєктів.

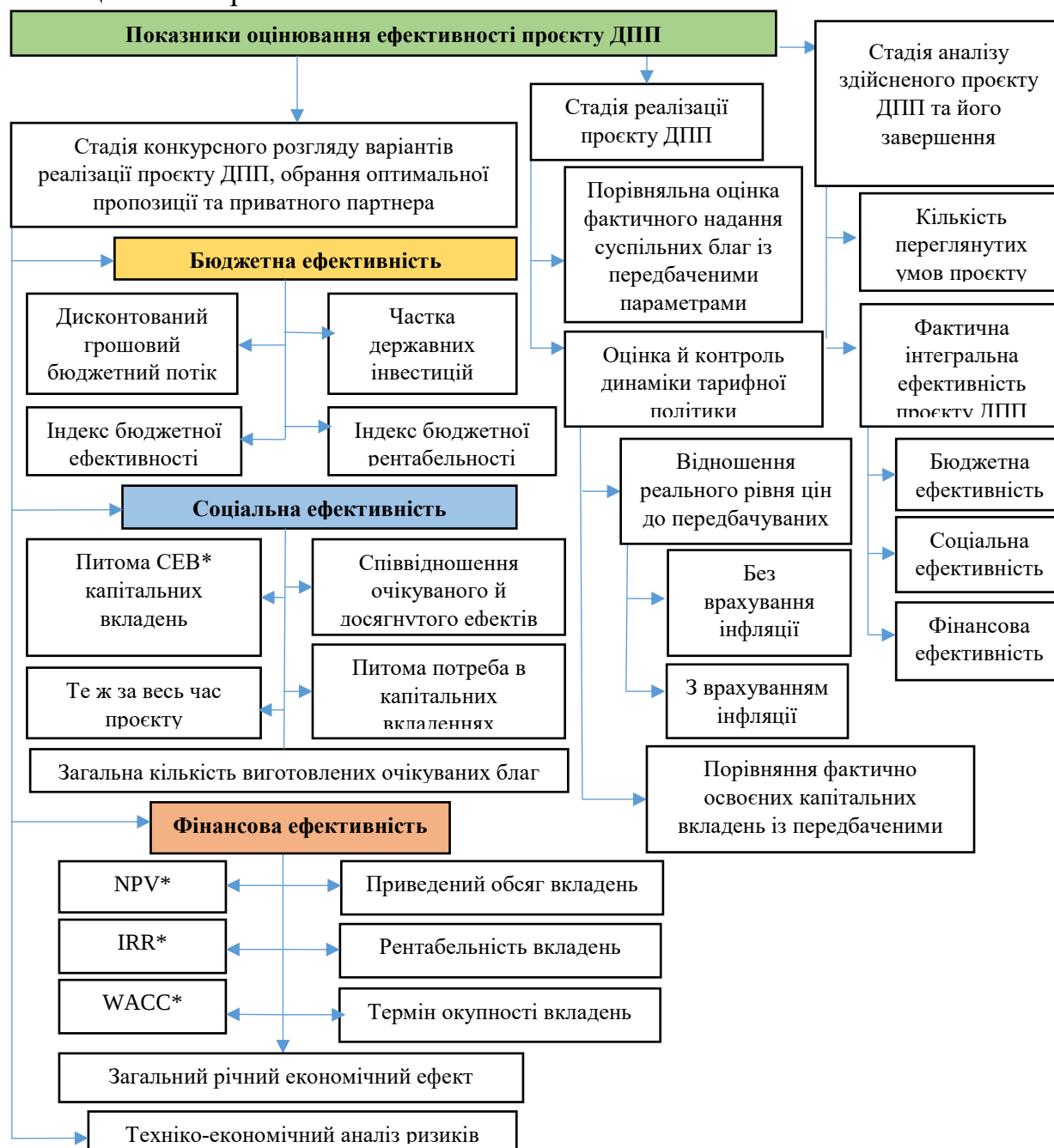

Рис. 2. Інструментарій оцінювання ефективності проєктів ДПП у галузі регіональної інфраструктури

Примітка:

СЕВ – Соціально-економічна ефективність;

NPV – Поточна вартість прибутку від інвестицій (показує абсолютну вигідність);

IRR – Ставка доходу, за якої $NPV = 0$ (показує відносну прибутковість);

WACC – Середня вартість залученого капіталу (визначає мінімально прийнятну дохідність).

Джерело: сформовано й доповнено авторами на основі [7, с. 35]

Війна в Україні суттєво ускладнює реалізацію інституційних стратегій розвитку інновацій, створюючи додаткові ризики, нестабільність і ресурсні обмеження. Водночас вона стимулює переосмислення пріоритетів, прискорює впровадження інноваційних технологій у сферах безпеки, цифровізації та оборони, а також підштовхує до посилення співпраці між державою, бізнесом і наукою задля адаптації економіки до нових викликів.

Удосконалення інституційних стратегій розвитку інновацій є ключовим чинником підвищення ефективності інноваційного процесу й забезпечення стійкого економічного зростання [3, с. 11].

У Табл. 6 подано узагальнення перспективних напрямків удосконалення інституційних стратегій розвитку інновацій, серед яких – посилення державно-приватної взаємодії, розвиток інноваційної інфраструктури, стимулювання інвестицій у R&D, цифровізація управлінських процесів і впровадження механізмів оцінки ефективності інноваційної політики.

Таблиця 6

Ключові перспективні вектори вдосконалення інституційних стратегій інноваційного розвитку

№ з/п	Перспективний напрям удосконалення	Змістове узагальнення стратегічно важливих напрямів
1	Інтеграція цифрових технологій і штучного інтелекту	Підвищення прозорості, швидкості прийняття рішень й адаптивності інституцій через упровадження сучасних цифрових рішень
2	Розвиток механізмів державно-приватного партнерства	Акцент на спільне фінансування, управління і трансфер технологій між державним і приватним секторами
3	Удосконалення нормативно-правової бази	Створення гнучких, прозорих і стимулювальних умов для інноваційної діяльності через модернізацію законодавства
4	Підвищення ролі освіти й науки	Тісніша інтеграція з бізнес-середовищем та розвиток інноваційної культури для формування конкурентоспроможних кадрів
5	Активізація міжнародної співпраці	Обмін досвідом, залучення інвестицій та інтеграція у глобальні інноваційні мережі
6	Створення адаптивних і регіонально орієнтованих стратегій	Урахування місцевих особливостей і потенціалу для більш ефективного розвитку інновацій на регіональному рівні
7	Залучення широкого кола стейкхолдерів	Співпраця державних органів, бізнесу, науки й громадянського суспільства для інклюзивного й ефективного розвитку

Джерело: [6, с. 42-43; 8; 9]

Ці напрямки дозволять зробити інституційні стратегії більш динамічними, ефективними й здатними відповідати на виклики сучасної економіки.

Висновки. Інституційні стратегії розвитку інновацій є фундаментальним чинником формування конкурентоспроможної та стійкої економіки, що здатна адаптуватися до швидких технологічних і соціально-економічних змін. Ефективність інноваційного розвитку значно залежить від якості інституційного середовища, яке забезпечує сприятливі умови для генерування, впровадження та комерціалізації нових ідей і технологій. Ключовими складниками інституційних стратегій є регуляторні механізми, розвиток інноваційної інфраструктури, фінансова підтримка, підвищення людського капіталу й координація взаємодії між державою, бізнесом і наукою. Сучасні виклики, зокрема геополітична нестабільність й економічна турбулентність, вимагають гнучких, а також

адаптивних інституційних стратегій, здатних оперативно реагувати на зміни й стимулювати інновації у пріоритетних сферах. Подальше удосконалення інституційних стратегій має базуватися на інтеграції цифрових технологій, розвитку державно-приватного партнерства, модернізації законодавчої бази й активній міжнародній співпраці. Формування комплексної, інклюзивної та прозорої інституційної системи є передумовою для сталого інноваційного розвитку, а також забезпечення високого рівня добробуту суспільства.

Список використаних джерел

1. Бреус С.В., Дудник О.В. Роль та значення інновацій у формуванні стратегій розвитку підприємств агропромислового комплексу України. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-68>
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2431/2351> (дата звернення: 21.05.2025).
2. Витвицька О.Д., Сливінська О.Б. Інституційно-інноваційні зрушення в умовах глобалізації. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2021. Т. 6. № 3. С. 79–86. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-10>
3. Гончарук І.В., Томашук І.В. Формування стратегії економічного розвитку сільськогосподарського підприємства для підвищення його конкурентоспроможності. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2022. № 4 (62). С. 7–24. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1>
4. Про інноваційну діяльність: Закон України № 40-IV від 04.07.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15?utm_source=chatgpt.com#Text (дата звернення: 21.06.2025).
5. Кифяк В.І. Стратегії інноваційного сталого розвитку бізнесу: модель реалізації. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-57>
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3431/3359> (дата звернення: 21.06.2025).
6. Мігай Н.Б., Тарасюк В.В. Аспекти формування ефективної інноваційної політики для забезпечення розвитку країни. *Управління змінами та інновації*. 2024. № 12. С. 40–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/СМІ/2024-12-6>
7. Набульсі Х. Н. Сучасні модифікації моделі державно-приватного партнерства PF2. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2017. Вип. 12. Ч. 2. С. 34–38.
8. Панченко М.М. Напрями, методи та інструменти державного стимулювання інноваційно-інвестиційного потенціалу національної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-25>
URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2843/2769> (дата звернення: 21.06.2025).
9. Повстин О.В., Гонтар З.Г. Напрями інноваційної стратегії розвитку та ефективного управління організацією. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-17>

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/245/233> (дата звернення: 21.06.2025).

10. Федулова І.В. Класифікація інноваційних стратегій. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eee1e887-15c6-4568-999e-ce37e4ecfe18/content> (дата звернення: 23.05.2025).

11. Шпак Ю.Н., Процайло І.Р., Мороз А.М. Особливості розвитку системи стимулювання інноваційної діяльності підприємств в умовах сьогодення. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-146>

URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4815/4755> (дата звернення: 28.05.2025).

12. Янченко З.Б. Оцінка ефективності інноваційної діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2013. № 13. С. 27–32.

13. Global Innovation Index 2024. URL: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/> (дата звернення: 28.05.2025).

14. Tomashuk I., Baldynyuk V. Eco-innovation as a basis for sustainable development. *Three Seas Economic Journal*. 2023. Vol. 4. № 1. P. 71–87 DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2023-1-9>

15. Чіков І.А. Інноваційний механізм підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств: дис. ... д-ра філософії: 051 – Економіка. Вінниця, 2022. 197 с.

References

1. Breus, S.V., & Dudnyk, O.V. (2023). Rol ta znachennia innovatsii u formuvanni stratehii rozvytku pidpryemstv ahropromyslovoho kompleksu Ukrainy [The role and significance of innovations in the formation of development strategies of enterprises of the agro-industrial complex of Ukraine]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 50. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-68> Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2431/2351> [in Ukrainian].

2. Vytvytska, O.D., & Slyvinska, O.B. (2021). Instytutysiino-innovatsiini zrushennia v umovakh hlobalizatsii [Institutional and innovative shifts in the context of globalization]. *Ukrainskyi zhurnal prykladnoi ekonomiky ta tekhniky – Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 6, 3, 79–86. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2021-3-10> [in Ukrainian].

3. Honcharuk, I.V., & Tomashuk, I.V. (2022). Formuvannia stratehii ekonomichnoho rozvytku silskohospodarskoho pidpryemstva dlia pidvyshchennia yoho konkurentospromozhnosti [Formation of a strategy for the economic development of an agricultural enterprise to increase its competitiveness]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity*, 4 (62), 7–24. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2022-4-1> [in Ukrainian].

4. Pro innovatsiinu diialnist: Zakon Ukrainy № 40-IV [On Innovation Activity: Law of Ukraine № 40-IV]. (2002, July 4). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/40-15?utm_source=chatgpt.com#Text [in Ukrainian].

5. Kyfiak, V.I. (2024). Stratehii innovatsiinoho staloho rozvytku biznesu:

model realizatsii [Strategies for Innovative Sustainable Business Development: Implementation Model]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-57> Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/3431/3359> [in Ukrainian].

6. Mihai, N.B., & Tarasiuk, V.V. (2024). Aspekty formuvannia efektyvnoi innovatsiinoi polityky dlia zabezpechennia rozvytku krainy [Aspects of Forming an Effective Innovation Policy to Ensure the Development of the Country]. *Upravlinnia zminamy ta innovatsii – Change Management and Innovation*, 12, 40–45. DOI: <https://doi.org/10.32782/CMI/2024-12-6> [in Ukrainian].

7. Nabulsi, Kh.N. (2017). Suchasni modyfikatsii modeli derzhavno-pryvatnoho partnerstva PF2 [Modern Modifications of the Public-Private Partnership Model PF2]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo – Scientific Bulletin of Uzhgorod National University. Series: International Economic Relations and World Economy*, 12, 2, 34–38 [in Ukrainian].

8. Panchenko, M.M. (2023). Napriamy, metody ta instrumenty derzhavnoho stymuliuvannia innovatsiino-investytsiinoho potentsialu natsionalnoi ekonomiky [Directions, Methods and Instruments of State Stimulation of the Innovation and Investment Potential of the National Economy]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 55. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-55-25> Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2843/2769> [in Ukrainian].

9. Povstyn, O.V., & Hontar, Z.H. (2021). Napriamy innovatsiinoi stratehii rozvytku ta efektyvnoho upravlinnia orhanizatsiiei [Directions of innovative development strategy and effective management of the organization]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 25. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-25-17> Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/245/233> [in Ukrainian].

10. Fedulova, I.V. Klasyfikatsiia innovatsiinykh stratehii [Classification of innovative strategies]. dspace.nuft.edu.ua. Retrieved from: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eee1e887-15c6-4568-999e-ce37e4ecfe18/content> [in Ukrainian].

11. Shpak, Yu.N., Protsailo, I.R., & Moroz, A.M. (2024). Osoblyvosti rozvytku systemy stymuliuvannia innovatsiinoi diialnosti pidpriemstv v umovakh sohodennia [Features of the development of the system of stimulating the innovative activity of enterprises in the present conditions]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and Society*, 67. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-67-146> Retrieved from: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4815/4755> [in Ukrainian].

12. Ianchenko, Z.B. (2013). Otsinka efektyvnosti innovatsiinoi diialnosti ahrarykh pidpriemstv [Assessment of the effectiveness of innovative activity of agricultural enterprises]. *Ahrosvit – Agroworld*, 13, 27–32 [in Ukrainian].

13. Global Innovation Index 2024. www.wipo.int. Retrieved from: <https://www.wipo.int/web-publications/global-innovation-index-2024/en/> [in English].

14. Tomashuk, I., & Baldynyuk, V. (2023). Eco-innovation as a basis for sustainable development. *Three Seas Economic Journal*, 4, 1, 71–87. DOI: <https://doi.org/10.30525/2661-5150/2023-1-9> [in English].

15. Chikov, I.A. (2022). Innovatsiyni mekhanizm pidvyshchennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv [Innovative Mechanism for Increasing the Competitiveness of Agricultural Enterprises]. *Candidate's thesis*. Vinnytsia [in Ukrainian].

Відомості про авторів

ТОМАШУК Інна Вікторівна – доктор філософії з економіки, доцент кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: tomashuk.inna@ukr.net).

ГЕРМАНЮК Наталія Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: natagermanjuk@gmail.com).

КОВАЛЬ Наталія Іванівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри аграрного менеджменту та маркетингу, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: natkov@i.ua).

TOMASHUK Inna – PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: tomashuk.inna@ukr.net).

HERMANYUK Nataliya – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Agrarian Management and Marketing, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna St., 3, e-mail: natagermanjuk@gmail.com).

KOVAL Nataliya – Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the Department of Agrarian Management and Marketing, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, Soniachna St., 3, e-mail: natkov@i.ua).